

Jen málo slov má tak pejorativní nádech jako slovo cenzura. Cenzor byl v původním slova smyslu úředník vybírající v Římě daně. Posléze jeho úřad zahrnoval i dohled nad mravností.

Na území našeho státu je cenzura spojena zejména s érou Rakouska - Uherska, kde s cenzorem zápasily osobnosti, které se později dostaly do čítanek. Za První republiky, která byla bezesporu ostrovem demokracie ve Střední Evropě, existovala cenzura rovněž. Bylo třeba čelit nebezpečí fašismu, ale i nebezpečí komunismu. První republika přijala v roce 1923, po atentátu na ministra Aloise Rašína, zákon na ochranu republiky. Z hlediska vývoje státu po roce 1948 se zdají tehdejší cenzurní a policejní, ale především soudní zásahy do svobody projevu, dětskou hrou.

Teprve po roce 1948 dostala cenzura tu pravou zhoubnou náplň. Jak zpíval Karel Kryl: "Byl slabý tento stát, když musel si se dívat, jak zakázali psát a zakázali zpívat."

Největším cenzorem zde byl obyčejný lidský strach. Strach o život, zdraví, o své blízké. Přesto i zde vyrašily kouzelné bylinky lidské odvahy. V lágrech a přeplněných věznicích se recitovaly verše a verše i vznikaly. Například spisovatel Jan Zahradníček dokázal vytvořit ve vězení nádherné básně a domů přišel pouze umřít. Vznikaly i "muklovské písně", ostatně jako ve všech lágrech a vězeních. Vzpomeňme jen písně Die Moorsoldaten (Vojáci z bažin), píseň vzniklou v prvním velkém koncentráku Dachau u Mnichova, postaveném na bažinách.

Hnutí, později nazvané underground, složené v padesátých letech ze jmen jako Marysko, Bondy, Hrabal, Kolář či Krejcarová, vytvářelo podivuhodně krásná literární i výtvarná díla v době, kdy z jeviště Národního divadla duněly sbíječky budovatelských her a všestranně nadaný E.F.Burian oblékal jako ředitel Armádního divadla plukovníckou uniformu.

Cenzura oficiálně právně padla v roce 1968. Po roce 1969 nebyla nikdy zcela formálně obnovena, ale existovala ve formě tzv. autocenzury, tedy míry odvahy pokusit se cokoli otisknout. Pak následovaly pouze pokyny, že takto nelze. Pamatuji si, že básník Jiří Pištora otiskl v dětském předškolním časopisu Sluníčko verše výrazně parodující sovětské okupanty. Po následném zásahu byl stínový dohled zaveden i do této literatury.

O cenzure

Napsal uživatel Tomáš Pohl
Pátek, 26 Leden 2007 03:00

Ale i v těchto letech to byla právě kultura, která se nedala umlčet čímkoli, bez ohledu na název. Vznikla tzv. druhá kultura. Ivan Magor Jirous psal po dobu svého celkem osmiletého věznění krásné dopisy a básně dětem, písničkáři říkali skrytě i otevřeně, co si o "gulášovém" socialismu myslí. A režim rušil, zakazoval a trestal.

Přišel listopad 1989 a oficiální cenzura padla, doufám, že navěky. Má tedy v dnešním systému existovat cosi jako cenzura? Domnívám se, že má. Nikoliv však v podobě škrťů, bílých míst v novinách, zákazů a trestů. V oblasti kultury vzniká spousta kvalitních děl, ale i spousta škváru a balastu, je publikována řada lží a polopravd.

Karel Čapek ve sloupku Lidových novin v roce 1931 pod názvem Případ s cenzurou mimo jiné napsal: "Je nevděčno potlačovat zlé, dělá-li se ve veřejném životě tak nepřesně rozdíl mezi dobrým a zlým, nedovede-li se rozeznat mezi ctí a nectí, mezi pravdou a pomluvou, mezi bojem a zákeřnictvím. Nemá-li veřejnost nos pro to, co je nízké, neslušné, zlovolné, všivé a korumpované, vládne-li beznadějný zmatek v rozlišování hodnoty a nehodnoty lidí, zásad a skutků. Kde tápe občanská morálka, nemůže být cenzura jiná než krátkozraká.

Dnes, na rozdíl od roku 1931, zde nesedí lidé s tužkou škrtaající vše, co odporuje veřejné mravnosti a morálce. Tím jediným cenzorem jsme my sami. Cenzurujeme proto výběrem, ignorací zlého a nízkého, cenzurujeme vlastním myšlením.